ЕВРОПЕЙСКА
КОМИСИЯ

Брюксел, 5.6.2024 г.
COM(2024) 231 final

ДОКЛАД НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ И СЪВЕТА

Годишен доклад за дейностите на Европейския съюз в областта на научните изследвания и технологичното развитие и за мониторинга на „Хоризонт Европа“ и „Хоризонт 2020“ през 2023 г.

1. КОНТЕКСТ

В този доклад е представен неизчерпателен преглед на ключовите дейности на ЕС в областта на научните изследвания и иновациите (НИИ) през 2023 г., както и мониторингът на „Хоризонт Европа“, „Хоризонт 2020“ и програмата на Евратом за научни изследвания и обучение.

Докладът е изготвен в съответствие с член 190 от Договора за функционирането на Европейския съюз и член 7 от Договора за създаване на Европейската общност за атомна енергия, във връзка с член 50 от Регламент (ЕС) 2021/695 на Европейския парламент и на Съвета за създаване на Рамковата програма за научни изследвания и иновации „Хоризонт Европа“ и с член 12 от Регламент (Евратом) 2021/765 на Съвета за създаване на Програма за научни изследвания и обучение на Европейската общност за атомна енергия.

2. ПОЛИТИЧЕСКИ КОНТЕКСТ И РАЗВИТИЕ НА ПОЛИТИКАТА

2023 г. беше година на многобройни глобални предизвикателства. Изменението на климата, загубата на биологично разнообразие, замърсяването, цифровата трансформация, заплахите за здравето и застаряването на населението породиха силно търсене на решения, основани на НИИ. Нестабилният геополитически контекст, по-специално военната агресия на Русия срещу Украйна, също оказа влияние върху разработването на политики в областта на НИИ.

2.1 Украйна и вътрешната сигурност на ЕС

Комисията продължи да оказва подкрепа на Украйна, като се съсредоточи върху три основни цели:

1. Подкрепа за науката и украинските научни изследователи, които са в Украйна, както и тези, намерили убежище извън нея;
2. Ускоряване на усилията на Украйна за приобщаване към ЕС в областта на НИИ;
3. Застъпничество за ролята на НИИ в ключови политически и оперативни рамки за насърчаване на възстановяването на Украйна.

Предложението на Комисията за регламент за създаване на механизъм за Украйна съдържа важни препратки към възстановяването на научноизследователската инфраструктура.

През декември беше открит офисът на „Хоризонт Европа“ в Киев, който ще популяризира възможностите за финансиране и ще подпомага кандидатите. Събитието послужи и като политически старт на инициатива на стойност 20 милиона евро в подкрепа на украински авангардни иноватори.

С цел да се повиши вътрешната сигурност на ЕС, да се защити неговото население и критична инфраструктура от киберзаплахи и физически заплахи и да се повиши устойчивостта при бедствия, бяха предприети следните мерки:

- ЕС формулира първата си многогодишна стратегическа политика за европейско интегрирано управление на границите за периода 2023—2027 г.,

като НИИ са междусекторен компонент в подкрепа на мерки като например извършването на проверки по границите;

- Европейският парламент и Съветът постигнаха съгласие по мандата на нова Агенция на Европейския съюз по наркотиците, чиито задачи включват различни дейности в областта на НИИ;
- Комисията публикува съобщение относно противодействието на потенциални заплахи от безпилотни летателни апарати, в което се посочва как научноизследователски проекти, финансирани от ЕС, противодействат на заплахите от безпилотни летателни апарати;
- Комисията организира събитие, посветено на научните изследвания в областта на сигурността, на което се събраха над 1000 създатели на политики, изследователи, специалисти в областта на сигурността и представители на отрасъла, за да обсъдят как научните изследвания в областта на сигурността могат да направят ЕС по-устойчив;
- беше приета Програмата на Съюза за сигурна свързаност за периода 2023—2027 г., която да осигури на ЕС базирани в космоса услуги за спътникови комуникации въз основа на дейности в областта на НИИ;
- Съветът одобри преразгледаната стратегия на ЕС за морска сигурност и свързания с нея план за действие, включващ многобройни действия за НИИ, насочени към преодоляване на новите заплахи за сигурността.

2.2 Отворена стратегическа автономност на ЕС, икономическа сигурност и международно сътрудничество

Европейската стратегия за икономическа сигурност в съответствие с глобалния подход към научните изследвания и иновациите има за цел да се гарантира както икономическата отвореност на ЕС, така и опазването на сигурността на научните изследвания. Научните изследвания и иновациите играят ключова роля във всеки един от трите приоритета на стратегията: насърчаване, защита и партньорство.

Насърчаване:

Със стратегията за икономическа сигурност се насърчава конкурентоспособността чрез инвестиране в стратегически технологии по линия на „Хоризонт Европа“, които са от решаващо значение за икономическата сигурност, като например усъвършенствани полупроводници и квантови изчислителни технологии.

Платформата за стратегически технологии за Европа предложи финансова подкрепа за технологии от критично значение и за повишаване на устойчивостта на ЕС. Комисията предложи също така законодателен акт за суровините от критично значение и законодателен акт за промишленост с нулеви нетни емисии, като и двата акта насърчават повече НИИ в области, които ще повишат устойчивостта на ЕС.

Защита:

Подобряването на сигурността на научните изследвания е от ключово значение за защитата на отворената стратегическа автономност на ЕС чрез гарантиране, че съществуващите инструменти се прилагат систематично, и чрез установяване и отстраняване на всички оставащи пропуски. През 2023 г. бяха приложени следните мерки:

- оценката на сигурността на проектите по линия на „Хоризонт Европа“ включваше проверка на 118 предложения (68 през 2022 г.), като 20 от тях бяха подложени на процедурата за проверка за сигурност в сътрудничество с национални експерти по сигурността;
- в Регламента за „Хоризонт Европа“ е предвидена възможност за ограничаване на участието с цел защита на стратегическите активи и интереси на Съюза, както и неговата независимост или сигурност (член 22, параграф 5);
- в съответствие с Набора с инструменти за справяне с чуждестранната намеса в областта на научните изследвания и иновациите Комисията организира процес на взаимно обучение по въпросите на чуждестранната намеса в областта на НИИ, в който участваха представители на 14 държави членки.

Партньорство:

Комисията засили сътрудничеството в областта на НИИ:

- със Съединените щати, като поднови двустранното споразумение за научно и техническо сътрудничество;
- с региона на Латинска Америка и Карибския басейн, където на двурегионална среща на висшите служители беше поставено началото на разработването на нова стратегическа пътна карта за сътрудничество;
- с Африканския съюз (АС) чрез програмата за иновации между АС и ЕС за трансформиране на иновационния капацитет на ЕС и АС с цел насърчаване на устойчиви работни места и растеж;
- с Индия чрез създаването на работна група по въпросите на чистата и екологична енергия по време на Съвета по търговия и технологии ЕС—Индия;
- с Обединението за научни изследвания на Атлантическия океан, включващо Норвегия и Обединеното кралство.

В съответствие със съвместното съобщение *„ЕС—Китай — стратегически перспективи“* Комисията продължи обсъжданията относно бъдещото сътрудничество между ЕС и Китай в областта на научните изследвания и иновациите.

2.3 Екологичен и цифров преход

Справянето с изменението на климата продължи да бъде основен приоритет и през 2023 г., за което свидетелстват многобройните дейности на ЕС в областта на НИИ, които осигуряват доказателствената база за прилагането на Европейския зелен пакт:

- Комисията публикува промишлен план на Зеления пакт, заедно със законодателния акт за промишленост с нулеви нетни емисии и законодателния акт за суровините от критично значение, с цел повишаване на конкурентоспособността на европейската промишленост с нулеви нетни емисии и подпомагане на прехода към неутрална по отношение на климата икономика с конкретни мерки в областта на НИИ например по отношение на чистия водород;
- бяха приети нови законодателни актове на ЕС като например инициативата ReFuelEU — сектор „Авиация“, инициативата FuelEU — сектор „Морско пространство“ и Регламента за инфраструктурата за алтернативни горива;

- през януари Комисията представи Нов пакт за опрашителите в подкрепа на научните изследвания за опрашителите и за причините и последиците от намаляването им;
- през юли Комисията представи предложение за Директива относно мониторинга и устойчивостта на почвите, а през ноември — рамка за мониторинг на устойчиви европейски гори, за да се осигурят по-добри познания за европейските гори;
- важната роля на НИИ на ЕС за насърчаване на системното адаптиране към изменението на климата е призната в Доклада за изпълнението на Стратегията на ЕС за адаптиране към изменението на климата, придружаващ Доклада за напредъка на действията на ЕС в областта на климата за 2023 г.;
- подобрена структура на търговете и неценови критерии за възлагане в подкрепа на иновациите като част от Европейския план за действие в областта на вятърната енергия;
- в Плана за действие на ЕС за електроенергийните мрежи се отбелязва, че НИИ са от ключово значение за превръщането на електроенергийните мрежи в интелигентни, цифрови, наблюдавани в реално време, управлявани от разстояние и защитени в киберпространството;
- в Съобщението относно преразглеждането на Европейския стратегически план за енергийните технологии се подкрепя разработването на чисти, ефективни и конкурентни по отношение на разходите енергийни технологии чрез сътрудничество в областта на научните изследвания в сферата на чистата енергия;
- действията в рамките на Новата европейска програма за иновации в областта на технологиите с ниски нива на въглеродни емисии, кръговата икономика и цифровия преход допринесоха за постигането на целите на екологичния и цифровия преход;
- през декември Комисията прие пакета „едно вещество — една оценка“, който съдържа три законодателни предложения за подобряване на базата от знания за химикалите;
- ЕС разшири обхвата и мащаба на Фонда за иновации — ключов инструмент на ЕС за финансиране на усвояването на резултатите от НИИ и на внедряването на технологии с нулеви нетни емисии и иновативни технологии за декарбонизация на Европа;
- предложението за правото на ремонт и инициативите относно пластмасовите микрочастици, основаващи се на резултатите от проектите на ЕС в областта на НИИ за подобряване на кръговостта на продуктите и предотвратяване на замърсяването с пластмасови микрочастици;
- по време на третата конференция AgriResearch бяха набелязани бъдещите научни изследвания и иновации в областта на селското и горското стопанство и селските райони;
- в рамките на инициативата „Храни 2030“ през декември беше проведена конференция и беше публикуван доклад, в който се очертават пътищата на НИИ за трансформиране на храните;
- Комисията прие пакета за рибарството и океаните, включително плана за действие за морската среда, съдържащ раздел, посветен на засилването на научните изследвания и иновациите;
- през 2023 г. бяха приети пътищата за преход в областта на химикалите, строителството и текстилните изделия, в които се определят конкретни научноизследователски действия за осъществяване на екологичния преход;

- през септември 2023 г. влезе в сила Европейският законодателен акт за интегралните схеми, чиято цел е да се повиши конкурентоспособността и устойчивостта на Европа чрез активни научноизследователски дейности в областта на полупроводниковите технологии и приложения;
- Комисията прие Съобщение относно дългосрочната конкурентоспособност на ЕС, в което се подчертава, че НИИ са една от основните движещи сили на дългосрочната конкурентоспособност. Например в него се предлагат данъчни стимули, публично-частни партньорства и широкомащабни проекти, особено в ключовите области на чистите технологии, биотехнологиите и цифровизацията.

2.4 Партньорство с държавите членки

Към началото на декември от 613 ключови етапа, свързани с НИИ, които държавите членки трябва да постигнат, за да получат съответните плащания по Механизма за възстановяване и устойчивост, бяха постигнати 87 (около 14 %). На държавите членки бяха изплатени 5,98 милиарда евро, което представлява около 12,5 % от общата подкрепа, отпусната за НИИ (48 милиарда евро).

През 2023 г. двустранните обсъждания между Комисията и държавите членки бяха задълбочени чрез засилени диалози, които имат за цел да се създадат подходи, съобразени с особеностите на всяка държава.

Освен това ЕС предостави подкрепа на държавите членки за подобряване на техните системи за НИИ чрез съгласувано въвеждане на механизма за подкрепа в областта на политиките. Това включваше конкретни проекти за Хърватия, Гърция и Румъния и стартиране на дейности за взаимно обучение по отношение на гражданското участие, научноизследователските мисии на ЕС, прогнозирането, оползотворяването на знанията и декарбонизацията на промишлеността.

За да повиши привлекателността на кариерата в областта на научните изследвания, през юли Комисията прие предложение за препоръка на Съвета относно европейска рамка за привличане и задържане в Европа на талантите в областта на научните изследвания.

За да се контролира изграждането на новото европейско научноизследователско пространство (ЕНП), беше въведена система за мониторинг и докладване, а през ноември беше публикуван първият „доклад на равнището на ЕС“ за мониторинга на ЕНП.

Бяха проведени няколко целеви информационни дни в държави с по-малък успех в частта „Разширяване на участието“ на „Хоризонт Европа“.

През август Комисията прие третия си доклад относно прилагането на Регламента относно консорциум за европейска научноизследователска инфраструктура, който се превърна в правен инструмент за инициативи за инфраструктура.

2.5 Преки действия, изпълнени от Съвместния изследователски център на Комисията

Съвместният изследователски център (JRC) подкрепи многобройни инициативи на Комисията и се включи в множество дейности:

- стартира Обсерваторията на ЕС, която обхваща обезлесяването и деградацията на горите в световен мащаб и която ще спомогне за опазването и възстановяването на горите;
- стартира Европейския център за алгоритмична прозрачност, който ще подкрепи усилията за регулиране на цифровите услуги;
- допринесе за изготвянето на доклада за стратегическото прогнозиране за 2023 г., който се основава на доклада „Наука в подкрепа на политиката“ относно социалния и икономическия избор в прехода към устойчивост;
- стартира Атласа на миграцията, който предоставя данни за миграцията и съдържа тематичен раздел за разселените лица от Украйна в резултат на военната агресия на Русия.

3. Изпълнение и мониторинг на „Хоризонт Европа“ и програмата за научни изследвания и обучение на Европейската общност за атомна енергия

3.1 „Хоризонт Европа“ през 2023 г. — акценти и нови елементи

През март Комисията измени „основната“ работна програма „Хоризонт Европа“ за периода 2023—2024 г., за да насърчи допълнително НИИ в подкрепа на гражданската сигурност за обществото и възобновяемата енергия, като увеличи бюджета на работната програма с около 55 милиона евро до общо над 13,5 милиарда евро.

Комисията приложи новия критерий за допустимост по отношение на плановете за равенство между половете и създаде нова награда на ЕС за шампиони в равенството между половете.

Асоцииране към „Хоризонт Европа“

През 2023 г. броят на асоциираните държави достигна 17. През януари 2024 г. Обединеното кралство стана 18-ата държава.

Нова Зеландия беше асоциирана със задна дата, считано от 1 януари 2023 г., като беше първата асоциирана държава извън географския район на ЕС.

Лидерите на срещата на високо равнище между ЕС и Канада обявиха приключването на преговорите по същество. Очаква се споразумението за асоцииране на Канада към „Хоризонт Европа“ да бъде подписано в средата на 2024 г.

През ноември Комисията одобри общото споразумение, договорено между ЕС и Швейцария, което осигури възможност за провеждане на проучвателни разговори за асоцииране на Швейцария.

Началото на официалните преговори за асоцииране с Република Корея беше обявено на срещата на високо равнище между ЕС и Корея през май.

Продължиха обсъжданията на техническо ниво с Япония и Сингапур относно перспективите за асоцииране към „Хоризонт Европа“.

3.2 Данни от мониторинга на „Хоризонт Европа“

Покани за представяне на предложения и теми

Източник: Данни, извлечени от системата за паспорт на поканите (CPS) на 09.1.2024 г.

284-те покани за представяне на предложения, които до края на 2023 г. бяха обявени в рамките на основните работни програми на „Хоризонт Европа“ за периода 2021—2022 г. и 2023—2024 г., обхванаха общо 1581 научноизследователски теми с бюджет от 25,6 милиарда евро. До края на 2023 г. 77 % от тези покани са били напълно оценени.

Предложените теми имаха за цел да се привлекат проекти в областта на НИИ, които ще спомогнат за изпълнението на приоритетите на Комисията за периода 2019—2024 г. Около 28 % от темите насърчаваха или изискваха международно сътрудничество.

Фигура 1: Процент на темите, насочени към изпълнението на политическите приоритети на Комисията

В рамките на работна програма на Европейския научноизследователски съвет бяха обявени 4 покани за отпускане на безвъзмездни средства за авангардни научни изследвания с общ бюджет от 2,12 милиарда евро. Поканите бяха обявени и напълно оценени.

Накрая, Европейският съвет по иновациите откри възможности за финансиране на стойност около 1,6 милиарда евро за създатели на авангардни иновации чрез три основни схеми за финансиране: инструмент „Изследвач“ на ЕСИ (343 милиона евро), инструмент „Преход“ на ЕСИ (128 милиона евро) и инструмент „Ускорител“ на ЕСИ (1,13 милиарда евро).

Предложения за проекти и проценти на успеваемост

Източник: информационно табло за проекти по програма „Хоризонт“ към 2.1.2024 г.

Програмата продължи да предизвиква голям интерес, като около **64 000 допустими предложения** бяха подадени[1] през периода 2021—2023 г. Като цяло качеството на предложенията остана стабилно, като половината от допустимите предложения (33 637 или 52,6 %) достигнаха минималния праг на оценка и бяха оценени от външни експерти като висококачествени.

Процентът на успеваемост на предложенията се увеличи до 17,3 % (от 15,9 % в края на 2022 г. и 11,9 % по „Хоризонт 2020“). Бяха избрани над 11 000 предложения за финансиране на обща стойност 32,6 милиарда евро.

Въпреки това две трети (67,2 %) от всички висококачествени предложения все още не разполагат с финансиране. За финансирането на всички висококачествени предложения, подадени през периода 2021—2023 г., би бил необходим допълнителен бюджет от около 54,4 милиарда евро.

[1] Само по приключени и напълно оценени покани.

Подписани споразумения за отпускане на безвъзмездни средства

Източник: информационно табло за проекти по програма „Хоризонт“ към 2.1.2024 г.

След оценката на предложенията бяха отпуснати **30,8 милиарда евро** чрез **10 674 подписани споразумения**. В края на 2023 г. някои от споразуменията все още бяха в процес на подготовка. Средният размер на безвъзмездните средства е 2,9 милиона евро — по-висок от средния размер по „Хоризонт 2020“ (1,8 милиона евро). Средната стойност на финансирането от Съюза, разпределено за безвъзмездни средства само за един бенефициер (44 % от безвъзмездните средства), е около 1,2 милиона евро, а за безвъзмездните средства за сътрудничество (56 % от безвъзмездните средства) тя е 4,2 милиона евро. При безвъзмездните средства, отпуснати за сътрудничество, средният брой на участниците е 11.

Част от програмата	Допустими предложения	Избрани предложения	Процент на успеваемост на предложенията (% от допустимите)	Поискан финансов принос на ЕС в избраните предложения (в милиони евро)	Подписани споразумения	Финансов принос на ЕС в подписаните споразумения (в милиони евро)	Среден размер на проекта (участници)	Среден размер на безвъзмездните средства (в милиони евро)
Стълб I — „Високи научни постижения“								
Европейски научноизследователски съвет	22 856	3235	14,2 %	5621	2903	4990	1,2	1,7
Действия „Мария Склодовска-Кюри“	17 914	2947	16,5 %	1684	3090	1719	4	0,6
Научноизследователски инфраструктури	233	130	55,8 %	870	132	873	22,5	6,6
Стълб II — „Глобални предизвикателства и конкурентоспособност на европейската промишленост“								
Клъстер 1 „Здравеопазване“	2012	438	21,8 %	3469	439	3408	15,5	7,8
Клъстер 2 „Култура, творчество и приобщаващо общество“	1591	246	15,5 %	815	225	667	11,8	3,0
Клъстер 3 „Гражданска сигурност за обществото“	650	94	14,5 %	424	100	428	16,7	4,3
Клъстер 4 „Цифрова сфера, промишленост и космическо пространство“	4419	906	20,5 %	5568	891	5223	14,2	5,9
Клъстер 5 „Климат, енергетика и мобилност“	3834	852	22,2 %	6704	837	6228	16,7	7,4
Клъстер 6 „Храни, биоикономика, природни ресурси, селско стопанство и околна среда“	2221	582	26,2 %	3637	540	3002	18	5,6
Стълб III — „Иновативна Европа“								

Европейски съвет по иновациите*	5631	843	15,0 %	1356	830	2165	3,2	2,6
Европейски екосистеми за иновации	1148	247	21,5 %	232	250	224	3	0,9
Европейски институт за иновации и технологии**	21	18	85,7 %	1173	17	913	9,7	Не е приложимо
Разширяване на участието и укрепване на европейското научноизследователско пространство								
Разширяване на участието и разпространяване на високите научни постижения	1135	404	35,6 %	807	344	796	4,1	2,3
Реформиране и засилване на европейската система за НИИ	233	84	36,1 %	251	76	166	12,2	2,2
Общо за „Хоризонт Европа“	**63 898**	**11 026**	**17,3 %**	**32 610**	**10 674**	**30 802**	**6,8**	**2,9**

Таблица 1: Предложения и подписани споразумения по стълбове и по части от програмата (Източник: предложения за НИИ и информационни табла за проекти за НИИ към 2.1.2024 г.)

** Стойностите за „Ускорител“ на ЕСИ са непълни (брой предложения) или липсват (задържан финансов принос на ЕС, покани от 2021—2022 г.).*

*** Стойностите се отнасят само до безвъзмездните средства от „финансовия пакет“ за ОЗИ на ЕИТ.*

Изпълнение на политическите приоритети на ЕС

Източник: Общ преглед на изпълнението на програмата „Хоризонт Европа“

Научните изследвания и иновациите играят важна роля в ускоряването на екологичния преход. До момента предварителните данни от мониторинга, съчетани с прогнозните данни за 2023 г., показват, че приносът на „Хоризонт Европа“ за климата ще достигне близо 35 % до края на 2023 г. Предварителните последващи оценки показват, че разходите в областта на биологичното разнообразие са се увеличили от 7,9 % през 2021 г. на 8,7 % през 2023 г.

Инвестициите по линия на „Хоризонт Европа“ в областта на цифровата трансформация за периода 2021—2023 г. се оценяват на сума до 14 053,2 милиона евро или 40 % от бюджета на „Хоризонт Европа“ за тези години.

През 2023 г. 50 милиона евро бяха разпределени за проекти, чиято основна цел е да се подобри равенството между половете, а около 1,7 милиарда евро — за проекти, които по някакъв начин допринасят за равенството между половете.

Заявители и бенефициери

Източник: информационно табло за проекти по програма „Хоризонт“ към 2.1.2024 г.

Проектите, подписани през първите три години на програмата, включват около 21 894 различни участници от **163 различни държави**, включително 34,1 % от малки и средни предприятия (МСП).

Около 82,3 % от подадените допустими заявления са от държави членки, а близо 25 % — от държави, обхванати от разширяването на участието.

Субекти, установени в асоциирани държави, са подали 6,1 % от заявленията, а субекти, установени в трети държави, са подали 11,7 % от всички заявления, като половината от тях са били от организации, установени в Обединеното кралство.

Група държави	Заявления в допустими предложения	% от общия брой заявления	Процент на успеваемост на заявленията	Участие в подписани споразумения	% от всички участия	Финансов принос на ЕС в подписаните споразумения (в милиони евро)	% от общия финансов принос на ЕС в подписаните споразумения
Държави членки	268 153	82,3 %	22,1 %	61 008	84,3 %	28 334	92 %
Държави, които не са обхванати от разширяването на участието	*205 413*	*63,0 %*	*22,8 %*	*48 378*	*66,9 %*	*24 141*	*78,4 %*
Държави, обхванати от разширяването на участието	*62 740*	*19,3 %*	*19,8 %*	*12 630*	*17,5 %*	*4193*	*13,6 %*
Асоциирани държави	19 761	6,1 %	19,6 %	3929	5,4 %	2024	6,6 %
Трети държави	37 999	11,7 %	21,6 %	7392	10,2 %	444	1,4 %
ОБЩО	**325 913**	**100 %**	**21,9 %**	**72 329**	**100 %**	**30 802**	**100 %**

Таблица 2: Произход на заявителите

Най-големи са дяловете на участниците от висши учебни заведения (33,5 %), предприятия от частния сектор (30,5 %) и научноизследователски организации (22,5 %).

Броят на **новите участници** в програмата **се е увеличил** от 36 % през 2022 г. на 47 %.

Общо бяха отпуснати 28,3 милиарда евро (92 % от средствата) на субекти, установени в държавите членки. На субекти от държави, обхванати от разширяването на участието, бяха отпуснати 13,6 % от средствата. На субекти, установени в асоциирани държави, бяха отпуснати над 2 милиарда евро (6,6 %), а на неасоциирани трети държави — 444 милиона евро (1,4 %).

МСП получиха 20,6 % от отпуснатия бюджет на „Хоризонт Европа“ (6,6 милиарда евро), от които 5,34 милиарда евро под формата на безвъзмездни средства (17 % от отпуснатия бюджет на „Хоризонт Европа“ за безвъзмездни средства) и 1,26 милиарда евро под формата на преки инвестиции чрез Фонда на ЕСИ.

Първи резултати

Източник на данните: информационно табло за ключовите показатели за пътищата на въздействие (Key Impact Pathway) към 2.1.2024 г.

Над 59 000 изследователи получиха подкрепа за дейности за повишаване на квалификацията по линия на „Хоризонт Европа“, като 45 % от тях са жени. Три

години след стартирането на програмата финансираните проекти (489 проекта или 4,5 % от всички проекти в процес на изпълнение) започнаха да дават резултати. Досега по проектите са създадени до 2843 рецензирани публикации и 1804 иновативни резултата. Към момента на изготвяне на настоящия анализ са приключени само 174 проекта (1,6 %).

Фокус върху европейските партньорства

Източник на данните: информационно табло за проекти по програма „Хоризонт“ към 2.1.2024 г.

До края на 2023 г. бяха създадени 44 от 49-те партньорства, посочени в първия стратегически план на „Хоризонт Европа“ за периода 2021—2024 г.

В рамките на **10-те активни съвместни предприятия** (институционализирани партньорства въз основа на член 187 от ДФЕС) бяха подписани 345 споразумения за отпускане на безвъзмездни средства на обща стойност **2,9 милиарда евро** (9,5 % от средствата по „Хоризонт Европа“, отпуснати през периода 2021—2023 г.). В партньорствата участват около 3000 различни организации, две трети от които са частни дружества, а 40 % са МСП. Допълнителни 2,75 милиарда евро бяха осигурени от бенефициерите, което представлява 50 % от инвестициите по проектите. През ноември партньорството за клинични изпитвания между европейските и развиващите се страни в областта на световното здравеопазване, създадено с цел проучване на свързаните с бедността и пренебрегваните инфекциозни заболявания, постигна самостоятелност.

Що се отнася до **съфинансираните партньорства** бяха подписани споразумения за безвъзмездни средства с осем консорциума от бенефициери по стълб II и с един консорциум по стълб III на обща стойност 680 милиона евро. Други осем партньорства бяха в процес на подготовка. Партньорите допринесоха с между 50 % и 70 % от средствата (допълнителни 1,65 милиарда евро) за НИИ.

С **3,1 милиарда евро** от „Хоризонт Европа“ (около 10 %) бяха подпомогнати **съвместно програмирани партньорства**, а партньорите по проектите осигуриха допълнителни **0,5 милиарда евро**. През периода 2021—2023 г. бяха финансирани 460 проекта, в които участваха 3879 различни организации, една трета от които бяха МСП.

Фокус върху Европейския институт за иновации и технологии (EIT)

Резултатите, постигнати през 2023 г., включваха:

- 1576 лица завършиха магистърски и докторски програми с обозначението на EIT;
- 72 новосъздадени предприятия бяха регистрирани от студенти в програмите на EIT, а 97 възникнаха като резултат от иновационни проекти на EIT;
- 945 новосъздадени предприятия получиха подкрепа от общностите за знания и иновации (ОЗИ) на EIT;
- 301 иновативни продукта или услуги бяха пуснати на пазара от ОЗИ на EIT.

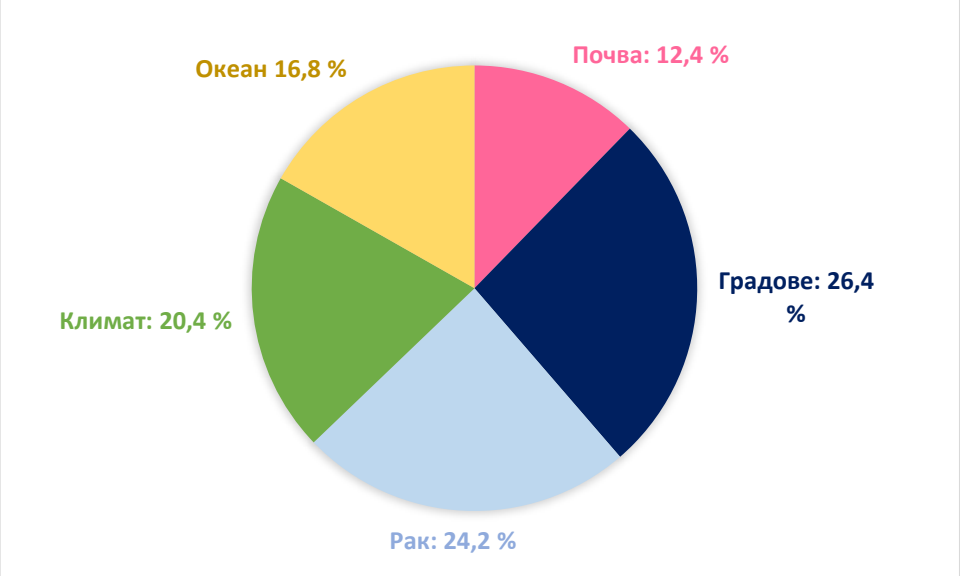
Фокус върху мисиите на ЕС

Източник: информационно табло за проекти и предложения по програма „Хоризонт“ към 2.1.2024 г.

Беше завършена оценка на мисиите на ЕС, която беше представена в първото съобщение, като по време на нея бяха анализирани процесът на подбор, управлението, бюджетът, акцентът и напредъкът до момента.

До края на 2023 г. бяха обявени, приключени и напълно оценени 36 покани за представяне на предложения за мисии. В отговор на поканите за представяне на предложения бяха получени 856 допустими предложения, от които 215 бяха избрани за финансиране на обща стойност 1,7 милиарда евро.

Бяха подписани 173 споразумения по линия на „Хоризонт Европа“, включващи 2386 участници, за отпускане на безвъзмездни средства на обща стойност 1,43 милиарда евро[2], разделени между петте мисии, както следва:

Фиг. 2: Безвъзмездни средства за мисии в %

[2] Разходите за хоризонтални проекти или съвместни проекти между мисии се разпределят поравно между мисиите, за които допринасят проектите.

Въпреки че е твърде рано да се направи пълна оценка на въздействието на петте целеви мисии, вече могат да се отчетат някои избрани постижения:

- Мисията за адаптиране към изменението на климата стартира своята платформа за изпълнение, предоставяща услуги на 311 региона и местни органи. Първите 21 проекта стартираха и се занимаваха с въпроси като изпитване и представяне на решения за издръжливост спрямо изменението на климата;
- до началото на декември над 2000 физически лица и 370 организации се ангажираха да подкрепят мисията „Пакт за почвите в Европа“. За финансиране бяха избрани още 20 предложения, включително първите живи лаборатории;
- с мисията „Възстановяване на нашите океани и води“ беше стартиран порталът за услуги на мисията. Уставът за мисията беше подписан от страна на почти 600 действия;
- Мисията за неутрални по отношение на климата и интелигентни градове достигна важен етап, когато първите 10 участващи града получиха знака на мисията.

3.3 Задълбочен анализ: експресни мониторингови проучвания и други проучвания, свързани с „Хоризонт“

Комисията публикува доклад и информационен документ за участието на новите участници в рамковите програми на ЕС за научни изследвания и иновации, както и информационен документ за основните данни за изпълнението на „Хоризонт Европа“ за периода 2021—2022 г. Тя публикува доклади за това как програмите за НИИ са допринесли за междуправителствената научно-политическа платформа относно биоразнообразието и предлаганите от екосистемите услуги и за Междуправителствения комитет по изменението на климата.

3.4 Разпространение и използване на резултатите

В програмата продължиха да се използват утвърдените инструменти за разпространение — платформата за резултатите от програмата „Хоризонт“ (Horizon Results), инициативата за усилване на ефекта от резултатите (Horizon Results Booster), CORDIS, информационното табло на програмата „Хоризонт“ (Horizon Dashboard) и Иновационният радар на ЕС (EU Innovation Radar) с цел да се предоставят използваеми резултати.

Освен това бяха проведени други дейности за разпространение:

- Комисията връчи наградата за иновации в областта на сигурността за 2023 г. (Security Innovation Award), с която се отбелязват изключителни примери за НИИ от полза за сигурността на гражданите на ЕС;
- на 20 събития по теми от биотероризъм до устойчивост при бедствия в рамките на Общността за европейски научни изследвания и иновации в областта на сигурността присъстваха политици, изследователи, представители на промишлеността и гражданското общество за обмен на мнения, включително за разпространение на резултати от научни изследвания в областта на сигурността;

- в рамките на Системата за наблюдение и информация относно научните изследвания и иновациите в транспорта бяха анализирани резултатите от европейски проекти за НИИ в областта на мобилността и транспорта;
- за да отбележи Европейската година на уменията, Комисията публикува изготвения от CORDIS пакет с резултати, представящ работата по 13 научноизследователски проекта, финансирани по линия на „Хоризонт 2020“, в областта на обучението, преквалификацията и повишаването на квалификацията;
- през март инициативата *Science is Wonderful! (Науката е чудесна!)* предостави възможност на 4000 ученици от цяла Европа да се срещнат с водещи учени;
- през септември Европейската нощ на изследователите се проведе в 26 държави, като привлече над 1,5 милиона посетители и показа влиянието на науката върху ежедневието на хората;
- през май на събитие на високо равнище приключи проектът *„Гласовете на гражданите за климатичния преход в ЕС“*, в резултат на който бяха изготвени национални и европейски пътни карти, определящи конкретни действия, които да бъдат предприети с активното участие на гражданите.

3.5 Изпълнение и мониторинг на програмата на Евратом за периода 2021—2025 г.

а) Преки действия на Съвместния изследователски център в ядрената област (JRC)

JRC подкрепи реакцията на Европейската комисия по отношение на военната агресия на Русия срещу Украйна, като извърши наблюдение на околната среда за радиоактивност, ядрена безопасност и реакция при извънредни ситуации.

JRC работи с Агенцията за атомна енергия на ОИСР и имаше принос към доклади и проучвания на казуси относно малките ядрени реактори и тяхната потенциална бъдеща роля в декарбонизацията.

В областта на действието на алфа терапията за лечение на рак съвместно с Университета в Претория JRC организира Международния симпозиум за прицелна алфа терапия TAT12.

Като част от дейностите си по прогнозиране JRC извърши „сканиране на хоризонта“ за ядрена безопасност и сигурност, публикувано в годишен доклад.

JRC публикува 111 рецензирани статии в ядрени области като безопасност на отработено ядрено гориво, материали, управление на радиоактивни отпадъци, медицински приложения или измерване на радиацията в околната среда. Центърът също така предостави 13 курса за обучение на държавите членки в рамките на програмата на Европейския център за обучение по ядрена сигурност.

б) Непреки действия по Програмата за научни изследвания и обучение на Евратом (безвъзмездни средства)

През март Комисията прие работната програма на Евратом за периода 2023—2025 г., чрез която бяха отпуснати 132 милиона евро за научни изследвания за сигурността на енергийните доставки в ЕС, като същевременно се гарантират най-високите стандарти за безопасност. По време на събитието за стартиране на програмата Комисията подписа декларация „Малки модулни реактори в ЕС до 2030 г.: научни изследвания и иновации, образование и обучение“, в която се акцентира върху ключовата роля на научните изследвания и иновациите, образованието и обучението за развитието на малките модулни реактори.

През август проектът EURAMED Rocc-n-Roll, финансиран от Евратом, представи стратегическа пътна карта за научни изследвания в областта на медицинските приложения на йонизиращото лъчение за по-добро и индивидуализирано здравеопазване; един от крайъгълните камъни на европейския план *за борба с рака* и мисията за борба с рака.

Съфинансираното от Евратом партньорство EUROfusion постигна изследователските цели на третата си експериментална кампания „Деутерий и тритий“ в съоръжението на съвместния европейски тороид. В експериментите бяха изследвани процесите на термоядрен синтез и техниките за контрол при подготовката за бъдещи термоядрени електроцентрали.

През септември Комисията обяви покана за участие в конкурса за наградата за иновации SOFT за 2024 г., с която се отличават и представят иновации в областта на научните изследвания на термоядрения синтез и се награждават високи постижения в научните изследвания.

4. ПЕРСПЕКТИВИ ЗА 2024 Г.

През 2024 г. Комисията ще приеме следващия стратегически план на „Хоризонт Европа“ за периода 2025—2027 г., в който ще бъдат определени приоритетите в областта на НИИ за втората половина на „Хоризонт Европа“. Въз основа на него ще бъде изготвена работната програма на „Хоризонт Европа“ за 2025 г.

През 2024 г. Комисията ще продължи да насърчава мисиите и партньорствата на ЕС и дейностите по линия на „Хоризонт Европа“ в областта на НИИ. Например по време на Европейските дни на научните изследвания и иновациите тя ще отбележи 40-годишнината на рамковите програми на ЕС за научни изследвания и иновации и тяхната роля за създаването на по-положително бъдеще.